

FOAIA DIECESANĂ

Organ al Eparhiei gr. or. rom. a Caransebeșului

APARE DUMINECA

Prețul abonamentului:	Prețul inserțiunilor	Correspondențele se adresează redacției „FOAIA DIECESANĂ” iară banii de prenumerațiune și inserțiunile la ADMINISTRATIUNEA
Pentru Austro-Ungaria pe an 10 coroane	Pentru publicațiuni oficioase, concurse edicte etc. publicate de 3 ori, dacă conțin până la 150 de cuvinte 6 cor, până la 200 de cuvinte 8 cor. de aci în sus 10 coroane	Librăriei și Tipografiei diec. în Caransebeș
” ” pe 1/2 an 5 ”		
” România și străinătate pe an 14 franci		
” ” ” ” pe 1/2 an 7 ”		

Memorandul Episcopatului

bisericii gr.-or. române din Ungaria și Transilvania, înaintat d-lui ministru de instrucție Berzeviczy, în chestia reformelor școlare

Exelența Voastră Domnule Ministru!

Provocându-ne la deobligătoarea amabilitate, cu care în 26 Maiu a. c., când în obiectul proiectului de reformă a legilor asupra învățământului primar am avut onorul a ne putea prezenta personal înaintea Excelenței Voastre, ați binevoit a lua la cunoștință aprobătoare înștiințarea noastră, că la timpul său vom subșterne Excelenței Voastre în sens observările noastre amănunțite referitoare la proiectul amintit, ca reprezentanții bisericii gr. or. române din Ungaria și Transilvania, și în înțelesul îndrumării primite de la Consistoriul nostru metropolitan, nu mai puțin urmând simțului nostru de iubire pentru biserică și patria noastră, cu adânc respect avem onorul a înșiră în cele următoare observările noastre și a da expresiune acelor prea serioase temeri, de cari sunt cuprinse inimile noastre în fața proiectului de sub întrebare atât din punctul de vedere al bisericii și școalelor noastre confesionale, cât poate și mai mult cu referință la interesele mari generale ale patriei.

Voim însă înainte de toate a șemnală, că aceste observări ale noastre nu vor urmă seria articolilor din proiect, ci le vom predă grupate după categoriile conținutului lor, ca astfel chiar și prin această grupare să iasă mai ușor în evidență scopul și tăria lor.

Exelența Voastră Domnule Ministru!

În patria noastră sute de ani exclusiv școalele confesionale au propagat cultura, și îndreptățirea lor întru aceasta nici-odată din partea nimănui nu a fost contestată; ba tocmai dimpotrivă, în toate timpurile cei mai distinși patrioți s'au nizuț a asigura și prin legi aceste drepturi ale confesiunilor.

Astfel în deosebi cu privire la biserică noastră §-ul 8 al art. de lege XX din 1848 apriat asigură ortodocșilor răsăriteni dreptul de a dispune în afacerile lor școlare și religioare, iar § 3 al art. de lege IX din 1868 tocmai pe temeiul legii susamintite declară, că credincioșii bisericii noastre sunt îndreptățiți a-și conduce și regulă ei înșiși afacerile lor școlare. În urma îndrumării cuprinse în această lege a sancționat Maiestatea Sa în 28 Maiu 1869 Statutul Organic al bise-

ricii greco-orientale române din Ungaria și Transilvania. Pe temeiul acestui Statut biserică noastră are dreptu de a înființă și susține școale confesionale de tot soiul, a aplică la aceste școale puterile didactice fără nici un amestec străin, a disciplină pe profesorii și învățătorii săi, a compune planurile de învățământ și a se îngriji de cărțile didactice pentru școalele sale. Tot pe temeiul acestui Statut biserică noastră are dreptul a-și cualifică însași pe profesorii și învățătorii săi. Aceleași îndreptățiri ni-le asigură art. de lege XXXVIII, cum și art. de lege XLIV din 1868.

Drepturile acestea ale bisericii noastre, garantate prin legile fundamentale ale patriei, le vatămă următoarele dispozițiuni ale proiectului de sub întrebare:

1. Cu invalidarea totală a drepturilor autorității confesionale comisiunea administrativă primește îndreptățirea, ca în contra învățătorilor nostri confesionali să pună în curgere proces disciplinar și să-i amoveze pe aceia din posturile lor fără considerare la aceea, dacă școala respectivă primește ori ba ajutor din partea statului (§. 41).

2. Ministrului i-se dă dreptul a încredință comisiunii administrative disciplinarea învățătorilor confesionali în toate acelea casuri, când în înțelesul §-ului 7 al art. de lege XXVIII din 1876 are loc procedura disciplinară (§. 44), ceea-ce din nou confirmă excepțiunea noastră de sub p. 1.

3. Dacă vre-un învățător ar fi amovat din postul său prin sentința comisiunii administrative, atunci pe noul învățător îl numește ministrul de culte și instrucțiune publică fără a ascultă măcar în privința aceasta opiniunea susținătorului școlai (§. 42). Această dispozițiune face ilusoriu dreptul autorității confesionale de a-și alege învățători și totodată dărimă acel principiu cardinal al autonomiei noastre bisericesti, că toate stațiunile preotești și învățătoarești se îndeplinesc prin alegere. În cazul acesta pentru răutatea, neglijența ori incapacitatea unui individ se știrbesc drepturile bisericii întregi, fără ca însaș această biserică să fi dat ansă la astfel de dispozițiuni.

4. Toate legile noastre școlare de până acum, cum și art. de lege XLIV din 1868 recunosc cofesiunilor dreptul de a stabili limba de propunere în școalele susținute din puterile lor. Acest drept în mod indirect se scoate din vigoare prin §-ul 13 al proiectului de sub întrebare, care dispune, că dacă în vre-o școală cu limbă de propunere nemagiară s'ar afla între școlari 20%, cari au limba magiară ca limbă

maternă, atunci și limba magiară are să se folosească, ca limbă de propunere, cu toate că la oas de trebuință, fără nici o siluire legislativă, chiar susținătorul școlii ar putea dispune aceasta.

5. Proiectul de lege voințe să nimicească acel drept sfânt al bisericii noastre, ca ea însăși în cercul său de competență absolut independent să dispună despre instruirea religioasă a elevilor săi, și voințe cu devăvârșire a școlii din vigoare faptul, că biserica noastră este biserică gr. or. națională română, care astfel este recunoscută prin toate legile statului. Aceasta o făcuse §-ii 13 și 55 al proiectului, cari dispun, ca în școlile unde limba de propunere este cea magiară, religionea asemenea are a se propune în limba ungurească, când este mai presus de ori ce îndoială, că biserica gr.-or. română religionea nu o poate instrui, de cât numai în limba românească, adică în limba aceea, care constituie condițiunea de existență a acestei biserici, căci dacă altel ar face, atunci ea nu numai ar vătăma legile fundamentale ale țării, ci însăși și-ar denega caracterul său național, care peste tot îi dă dreptul de existență. Căci în cazul contrar această biserică ar putea să fie biserică greco-orientală, dar' nu ar putea să fie biserică românească. Și de altfel însăși afacerea aceasta nu mai este afacere școlară, ci afacere bisericească și astfel prin dispozițiunea excepționată proiectul a depășit cercul de competență designat prin obiectul său și — credem, că involuntar, — dar' de fapt pricinuește turburarea păcii religioase în țara noastră. Pentru încunjurarea tuturor neînțelegerilor suntem necesitați a declara aci din capul locului, că biserica noastră peste tot și sub nici o împrejurare instruirea religioasă nu o poate face în altă limbă, de cât numai în limba românească, ceea-ce a enunțat prin conținutul și conținutul nostru național bisericesc din 1903.

6. Vătămă dreptul nostru autonom și §-ul 67 al proiectului, care dă drept comisariatului ministerial, ca la examenul fundamental de calificare să potă pune întrebări fiecărui elev din fie-care studiu.

7. Dreptul de a califica învățătorii §-ul 71 îl ia cu desăvârșire din competența confesiunilor și acest drept îl transpune comisiunii examinătoare de stat, ai cărei membri pot să fie și indivizi, cari nu aparțin confesiunii noastre.

8. Conform dispozițiunii §-ului 18 ministrul dă concesiune pentru instrucțiune în școlile cu mai mulți de 80 elevi, ceea-ce asemenea vătămă cercul de competență al autorităților confesionale.

9. Prin §-ul 55 se dispune, că în institutele pedagogice limba și literatura magiară să se propună ungurește, care dispozițiune se află în contrarietate cu principiul fundamental, că limba de propunere a fiecărui școlii o stăpânește susținătorul școlii.

10. Vătămă drepturile autonomiei noastre și §-ul 66, în urma căruia procedura examenului fundamental de calificare o stăpânește și la institutele noastre pedagogice tot ministrul, nu mai puțin și §-ul 72, în urma căruia numai ministrul este îndreptățit a da vr' unui candidat de învățător concesiune a face examenul de calificare și peste timpul de 2 ani dela examenul fundamental.

Aceste dispozițiuni excepționale până aci vor fi în vigoare pentru toate școlile, așadar' și pentru școlile acelea, pentru a căror susținere statul nu contribuie materialicește nimic, și astfel se produce curioasa situațiune, că în școlile, pe cari le susțin esclusiv confesiunile, de acum înainte nu vor dispune confesiunile, ci în mod indirect va dispune statul.

Dar' și mai mult sunt vătămate drepturile noastre autonome prin acele dispozițiuni ale proiectului, cari se aplică față de școlile ajutate din partea statului. Astfel este p. a) al §-ului 74 unde se zice, că în preparandiile ajutate din bugetul statului este a se introduce planul de învățământ al statului, punctul d) al aceluiaș §, care dispune, că pe profesorii plătiți din ajutorul de stat îi numește ministrul, mai departe alineatul al doilea din punctul e) al aceluiaș §, în care se enunță, că pentru cazul, când statul ar contribui cu mai mult de jumătate la suma, din care se susține vre-un institut pedagogic, atunci întreg institutul cu desăvârșire trece sub dispozițiunea și administrarea ministrului de culte și instrucțiune publică, în sfârșit punctele f) și g) din §-ul 40, cari dau ministrului dreptul de a numi pe învățătorii împărtașiți din ajutorul de stat.

Am înșirat aci acele dispozițiuni ale proiectului, cari vătămă adânc drepturile autonome ale bisericii noastre.

Știm noi prea bine, Excelența Voastră Domnule Ministru, știm noi prea bine și mărturisim, că regularea afacerii școlare regnicolare aparține drepturile indiscutabile ale legislațiunii, dar' nu putem recunoaște, că împrejurările țării ar recomanda staticarea afacerilor școlare, dimpotrivă, suntem firm convinși, că ajutorul confesiunilor pe acest teren numai spre binele țării va fi. Nu putem accepta veritatea aserțiunii, că proiectul de sub întrebare nu atinge drepturile confesiunilor referitoare la afacerile școlare și stabilite prin legile statului, căci în esență acest proiect de lege școlii cu desăvârșire afacerile școlare din cercul de competență al confesiunilor și acestora nu le lasă alt drept, decât să contribuie materialicește la susținerea școlilor, cari se numesc confesionale, dar' cari de fapt ajung cu desăvârșire sub dispozițiunea statului.

Nu va răsări pentru stat nici un bine de aici și în privința aceasta ne provocăm la cuvintele lui Augustin Lubrich, fost profesor de pedagogie la universitatea din Budapesta, care în opal seu „*Nevelés-tudomány*“ cartea a III-a (pag. 463) zice: „Biserica este aliatul cel mai credincios al statului; a voi să nimicești influința ei asupra școlilor înseamnă a voi să lipsești statul de prietenul său cel mai sincer și cel mai puternic. Statul care și înțelege interesul său propriu nu va lucra în contra influinței, pe care o exercitează biserica asupra școlilor, cu deosebire asupra celor elementare.“ — „Unde este trebuință — zice Ziller (*Grundlegung zur Lehre vom Erzieh. Unterricht*, 1865, pag. 48—51) — statul este chemat să organizeze învățământul, dar' numai suplimentar. Dacă aceasta s'a făcut, el numai de cât să se retragă și să predea autonomiei afacerea. Învățământul numai atunci va prospera, dacă statul va abdice de dreptul său abstract, în urma căruia afacerea învățământului până acum a fost considerată ca parte întregitoare a guvernamentului de stat.“

Dar' dispozițiunile proiectului de sub întrebare nu numai că vătămă drepturile autonome ale bisericii noastre, ci ele sunt în contrarietate chiar și cu *principiile fundamentale ale științei pedagogice*.

În privința aceasta defectul cel mai mare al proiectului este, că nu stăpânește ca țintă finală a școlii acea măsură a culturii generale omenesti, care este potrivită a da patriei cetățeni religioși, morali, cinstiți și folositori, ci ca țintă finală a școlilor cu limbă de propunere nemagiară, în detrimentul culturii publice generale și îndeosebi al învățământului popular, stabilește însușirea desăvârșită a limbii magiare.

Nimeni nu poate contesta veritatea acestei afirmări, dacă ia în serios §-ul 14 al proiectului de sub întrebare, căci acest § dispune apriat, că în școlile cu limbă de propunere nemagiară limba magiară trebuie instruită în așa măsură, ca „elevul de altă limbă în cursul de 6 ani al școlii populare să-și însușească graiul ungurească astfel, încât dănsul să-și poată exprima ungurește curat și precis noțiunile sale, mai departe să știe ceti fluent, să știe scrie corect și socoti ungurește“.

Scopul acesta nu se poate ajunge. Nu se poate ajunge nici în școlile cu limbă de propunere ungurească. Dacă vom aplica riguros această măsură a rezultatului pretins, atunci în scurt timp putem să închidem cel puțin 70% din școlile populare, la toată întâmplarea însă înarticularea în lege a acestei pretensiuni imposibile dă pradă toate școlile populare discrețiunii arbitrare a inspectorilor școlari, cari pe fie-care învățator în ori-ce moment îl pot destitui, deoarece nu există în lume-o astfel de școală populară, în care s'ar putea ajunge scopul precizat în dispozițiunea excepționată.

Ne provocăm în privința aceasta la o vorbire a domnului Dr. Apáthy István, rectorul universității din Cluj, în care dănsul susține hotărât, că „o mare parte a tinerilor ieșiți din școlile medii nu știu nici să scrie corect. Foarte mulți, pot să zică majoritatea, stau pe picior de războiu cu cele mai primitive cerințe ale ortografiei. Nici nu vorbesc despre aceea, că nu știu concipia, că nu sunt în stare să pună pe hârtie nici cel mai simplu lucru într-o ungurească frumoasă și curată“.

Nimeni nu va trage la îndoială, că rectorul universității este cel mai competent să judece, cu ce pregătiri își încep tinerii studiile universitare. Dacă însă este adevărat, că tinerii ieșiți din școlile medii magiare nu știu scrie corect și nu sunt în stare a concipia curat ungurește, atunci cum s'ar putea pretinde dela elevii școlii populare mai ales dela cei din școlile nemagiare, ca să fie în stare a-și exprima noțiunile curat și precis ungurește și să știe scrie corect în această limbă?

„Ținta educațiunii e să ne pregătească pentru viața desăvârșită“ — zice Herbert Spencer, cel mai mare filosof al secolului XIX, în opul său despre educațiune (ed. Storck și Müller, pag. 9) și nicăiri pe lume școlii populare nu i-s'a pus altă țintă. A-ți însuși în școala populară în mod desăvârșit o altă limbă afară de limba maternă este o absolută imposibilitate și pretensiunea aceasta se opune principiilor fundamentale ale pedagogiei. Dimpotrivă, creatorul pedagogiei moderne, Comenius, în marele său op „Didactica Magna“ susține hotărât, că instrucțiunea elementară nu se poate face în altă limbă de cât numai în limba maternă a elevilor, căci cine altfel ar proceda, ar fi asemenea aceluia, care ar voi să călărească fără să fi învățat mai nainte a umbla. Acest adevăr îl recunoaște de altfel și articolul de lege XXXVIII din 1868, când în §-ul său 58 enunță, că „în școala elementară fiecare elev să primească instrucțiunea în limba sa maternă“.

De altfel dispozițiunea excepționată este în contrarietate și cu §-ul 17 al art. de XLIV din 1868, care dispune, că statul respective guvernul este dator a îngriji prin institute de stat, ca „cetățenii de ori-ce naționalitate a țării, cari trăesc împreună în masse mai mari, în apropierea ținuturilor unde locuiesc să fie instruiți în limba lor maternă până acolo unde se începe instrucția mai înaltă academică“.

Atât din punct de vedere al pedagogiei în general, cât mai ales din punctul de vedere al didacticii este o absolută imposibilitate a enunța prin lege, că limba vre-unei școlii să fie spre pildă limba românească, dar totuș scopul final al acestei școlii să fie, ca elevii instruiți în limba românească să-și însușească cu desăvârșire limba magiară.

Căci dacă învățatorul se va nisul să ajungă această țintă, atunci el vrând-nevrând va fi necesitat a neglija cu desăvârșire celalalt material de învățământ și atunci el va crește indivizi cari *poate* vor vorbi cam așa pe jumătate limba ungurească, dar' de altfel vor rămânea pe deplin incult și astfel accesibili pentru toate relele, ceea-ce va și urma în mod fatal, căci în cazul contrar, când adevărat învățatorul ar nizu, ca elevii să-și câștige cunoștințele trebuincioase, atunci el va fi destituit, deoarece este mai presus de ori-ce îndoială, că în cazul acesta nu va putea satisface datoriței sale impuse privitor la limba magiară. Urmarea firească a acestor împregiurări va fi, că masele mari ale locuitorilor țării vor fi lipsite de posibilitatea, ca să-și poată câștiga în școala populară cunoștințele de cari au trebuință, ceea-ce nu este numai o mare nedreptate, dar' și din punct de vedere patriotic ascunde în sine primejdii necalculabile.

Dar' din acest aci amintitul defect al proiectului de lege urmează o altă greșală pedagogică, și mai mare.

Proiectul de sub întrebare adevărat stabilește pensul (măsura) învățământului pentru școala primară de stat și în înțelesul articolului de lege XXXVIII din 1868 acest pens trebuie să-l absoalve și școala confesională. Totodată însă afară de acest pens, în înțelesul proiectului, școlii confesionale i-se impune și obligământul de a face, ca elevul nemagiar în cursul de șase ani al școlii elementare să-și însușească cu desăvârșire graiul magiar.

Este însă evident, că proiectul de lege pentru școlile elementare de stat a stabilit ca pens de absolvat maximalul, ce îl poate absolvă școala elementară între împrejurări normale, dar' acelaș proiect, de la școlile confesionale nemagiare pretinde mai mult decât cel maximal, deci — după părerea noastră — pretinde ceva imposibil, ceea-ce nu este permis a se face chiar în lege.

O altă tristă dar' foarte firească urmare a acestei abnormități pedagogice este nesiguranța totală a învățatorului. Învățătorul confesional, dacă voește a-și împlini obligământul, ce i-se impune față de limba magiară, va fi necesitat să egligen celelalte obiecte de învățământ, și atunci va fi disciplinat din partea autorității sale confesionale, dacă însă va face destul acesteia, nu va putea să atingă ținta fixată instrucțiunii în limba magiară și atunci îl va destitui comisiunea administrativă.

Din punct de vedere pedagogic este de excepționat și §-ul 13 al proiectului, care dispune, ca atunci, când 20% dintre elevii unei școlii nemagiare ar avea ca limbă maternă limba magiară, în cazul acesta și limba magiară are a se folosi ca limbă de propunere.

Cum se va putea face aceasta? Învățătorul va propune materialul de învățământ pentru cele 20% în limba ungurească, celorlalți elevi va propune acelaș material de învățământ, spre pildă, în limba românească. El așa dară în decursul unui an școlar va trebui să absoalve un pens de două-ori atât de mare, ca școlile cu limba de propunere ungurească, sau mai bine zis, acelaș pens va trebui să-l absoalve de două-ori. Excelența Voastră, așa credem, veți recunoaște, că aceasta este absolut imposibil.

Excepționăm și §-ul 15 al proiectului, care dispune, că planul de învățământ al limbii magiare și pentru școlile confesionale are să-l stabilească ministrul. Dispozițiunea această vatămă cerința didactică referitoare la unitatea planului de învățământ. Unitatea planului de învățământ este imposibilă când o parte a acestui plan o face autoritatea confesională, iar partea cealaltă o face ministrul. Dar și de altfel dispozițiunea aceasta nu are nici un rost, căci într-adevăr §-ul 14 al proiectului fixează ținta, pe care trebuie să o atingă instruirea limbii magiare și pentru ministru poate să fie absolut independent modul, cum vor ajunge la această țintă școlile confesionale; controlul statului, care tocmai în această privință este atât de riguros față cu școlile confesionale, în ori-care moment poate constata rezultatul și poate procedea în consecvență.

Este așadar în acest obiect absolut de prisos a lua dela autoritatea confesională dreptul de a stabili însăș planul de învățământ în școlile sale.

Procedura proiectată la cvalificarea învățătorilor asemenea aparține imposibilităților pedagogice (§-ul 70). Proiectul de lege adevăcă pretinde, ca elevul să răspundă ungrește și din acelea obiecte, pe cari în institutul pedagogic le-a învățat pe altă limbă. Aceasta într-adevăr înseamnă, că îndată după-ce proiectul de față va deveni lege, să închidem toate preparandiile nemagiare, căci toți câți am umblat la școală știm prea bine, că elevul nu este în stare să facă examenul din cutare studiu de cât numai în limba aceea, în care i-s-a predat și el a învățat acel studiu.

Aceeaș excepțiune o facem și față cu dreptul comisarului ministerial, de a putea adresa întrebări la examenul fundamental de cvalificațiune tutărur elevilor din toate studiile. În ce limbă va adresa comisarul aceste întrebări? Proiectul nu dispune nimic în privința aceasta, de-și e clar, că elevul, spre pildă, din fizică, din chemie ori chiar din geometrie nu va putea să dea răspuns în limba magiară, când aceste studii nu le-a învățat ungrește.

Toate acestea, Excelența Voastră Domnule Ministru, nu le zicem din antipatie pentru limba ungrească. Credincioșii bisericii noastre învață bucuos ba chiar cu oare-care predilecțiune limba magiară, partea cea mai mare a păturei noastre culte o înțelege și vorbește perfect, în școlile noastre limba magiară a fost obiect obligăror chiar și atunci când nici o lege nu pretimdea aceasta și în totdeauna ni-am dat mare silință, ca deosebi în acest obiect de învățământ rezultatul să atingă limita extremă a posibilității. Dacă totuș în această direcțiune școlile noastre li-se aduc învinuiri, acelea sunt nedrepte. Resultatul firește, nu poate să fie pretutindeni acelaș, iar în general inspectorii laudă rezultatul școlilor noastre în instruirea limbii magiare.

În preparandiile noastre asemenea dăm cea mai mare atențiune instruirii limbii magiare și aceasta au recunoscut-o chiar și organele guvernului. Pentru dovedirea asertiunii noastre ne provocăm la fapte. Sub presiunea unor faime răutăcioase ministrul reg. ung. de culte și instrucțiune publică în anul 1902 a trimis la institutul nostru pedagogic din Arad pe dl Dr. Jancsó Benedek, ca să asiste în calitate de comisar guvernial la examenul de calificațiune cu finea anului școlar 1901/2. Acesta după-ce a participat la esamenul de cvalificațiune și după-ce și de altfel a cercetat cu deamăruntul întreg institutul despre cele experiate a trimis ministrului un raport mai lung. Partea acestui raport, care se

refera la limba magiară, sună astfel: „Instruirea limbii magiare și rezultatul ajuns într-insa încă-l pot declara de laudabil. Decurgerea examenelor m'a convins, că elevii ordinari diplomați ai institutului nu numai că vor fi apti de a propune cu resultat limba magiară în școlile cu limba de propunere românească, dar aplicați în școlile magiare cu puțină diligență și bunăvoință în decursul unui an biruind toate greutățile ar putea fi învățatori foarte folosibili și buni în școlile populare magiare“. Pe baza acestui raport ministrul reg. ung. de culte și instrucțiune publică. Excelența sa Dl Dr. Wassics Gyula cu datul 24 Novem-bre 1902 sub Nr. 66774 astfel se adresează Consistorului din Arad;

„Din raportul comisarului meu exmis pentru examenele de cvalificațiune învățătorescă cu finea anului școlar 1901/2 la institutul pedagogic din Arad cu bucurie am luat la cunoștință, că la institutul de sub întrebare se poate constata cea mai bună nisuință întru aceea, ca instrucțiunea candidaților de învățatori, cât numai este posibil, să corăspundă pretenziunilor moderne“. Nu avem trebuință de un atestat mai bun. Această „cea mai bună nisuință“ guvernul școlar de bună seamă o va putea constata și la celelalte institute pedagogice ale noastre.

Toate acestea dovedesc, Domnule Ministru, că noi din partea noastră facem tot posibilul în interesul instruirii cu rezultat a limbii magiare, dar credem, că limita firescă a acestei instruirii este măsura peste care forțarea acestui obiect de învățământ ar aduce cu sine neglijarea celorlalte cunoștințe. Am învățat și învățăm limba ungrească până la cea mai mare măsură a posibilității. Imposibilitatea însă înzădar o cere în una: ci o mite de legi.

Poate cel mai mare defect al proiectului de sub întrebare, precum peste tot al tuturor legilor noastre școlare de până aci, este însă împrejurarea, că face școala poporală uniformă pentru țeara întreagă, pentru toate ținuturile țării, cu toate că e ușor de înțeles, că altă școală le trebuie copiilor de la oraș, alta sătenilor de la pustă și iarăș alta cătunelor mici din locurile muntoase. Adevărul acesta involuntar îl recunoaște și proiectul de față atunci când desparte în două categorii școala de repetiție până acum unitară, și pentru unele comune dispune școala de repetiție agronomică, pentru altele industrială.

Dacă factorii competenți ar lua în considerare împrejurarea amintită mai sus, în cūrând s'ar convinge despre aceea, că într-adevăr pentru micile comune din munți, cari tănesc în sărăcie și ai cărei locuitori adese-ori locuiesc atât de imprăștiati, în cât nici pe lângă cea mai riguroasă executare a legii nu vor putea să-și trimită copiii regulat la școală, ar ajunge și învățatori cu cvalificațiune mai inferioară. Ne întărește în convingerea aceasta marele pedagog Curtmann, care în opul său „Lehrbuch der allg. Pädagogik“ (III, pag. 328) zice, că trebuințele sătenilor sunt altele, de cât ale orășenilor, și astfel ar fi foarte corect, dacă s'ar înființa institute pedagogice separat pentru învățatorii de la sate și separat pentru cei de la orașe. Cel-ce cunoaște în deosebi raporturile țării noastre, va da deplină dreptate acestui punct de vedere.

Deci nu numai pentru aceea nu putem primi proiectul de sub întrebare, fiind-că vatămă adânc drepturile autonome ale bisericii noastre, dar nu îl putem primi nici din astfel de motive pedagogice, pe cari trebuie să le apretieze toți, câți se ocupă în mod științific cu afacerile școlare.

Deja în ancheta convocată pentru discutarea prealabilă a proiectului de față a avut Metropolitul nostru ocaziune a declara, că acest proiect și din punct de vedere *administrativ* va crea stări imposibile. Școalele confesionale adevărate de aci încolo le va administra autoritatea confesională, ministrul, protopretorul, inspectorul regesc, antistia comunala, comisiunea administrativă, inspectorul școlar, și într'adevăr este de temut, că sub greutatea atâtor administratori școala confesională va succumbă cu desăvârșire. Căci proiectul nu aduce în legătură organică cercurile de competență ale diferitelor organe și autorități și fie-care dintre acestea se poate ingera independent în afacerile școalelor respective. Așa departe merge această imposibilă confuzie, în cât proiectul nu dispune nici aceea, ca spre pildă comisiunea administrativă să aducă la cu noștința autorității confesionale faptul, când pe temeiul §-lui 41 a destituit pe vr'un învățător din postul său. Sub astfel de împrejurări între diferitele organe cu drept de amestec în afacerile școalelor confesionale se vor produce în mod fatal atâtea neînțelegeri, ciocniri, discuțiuni și certe, în cât răsboirea aceasta continuă între diferitele autorități ușor va putea să conturbe și condițiunile pacificei conviețuiri întră cetățeni. Aceasta stare de lucruri nici de cum nu poate fi salutară intereselor școlare, ba și din punctul de vedere al statului ar trebui să se încunjure o astfel de situațiune.

Și mai presus de toate acestea pentru bietul învățător confesional proiectul statorțește trei foruri disciplinare. Și iarăș toate acestea procedează independent una de alta. Pe nefericitul acesta de învățător îl disciplinează ministrul, îl disciplinează comisiunea administrativă și în sfârșit autoritatea sa confesională. Într'adevăr, nu putem crede să existe undeva în lume și alți oficianți între astfel de raporturi și împrejurări triste și pline de continue primejdii.

Nu putem trece cu vederea nici dispozițiunile proiectului referitoare la *obligământul învățământului*. Dorim din tot sufletul nostru, ca fie-care fiu al patriei să fie împărțșit de binecuvântările învățământului elementar dar' iarăș din considerare pentru referințele patriei noastre suntem de părere, că dispozițiunile referitoare ale proiectului de sub întrebare (§§-ii 1—10) sunt afară din cale riguroși, așa că aplicarea lor va produce numai amărăciune și aversiune față de școală, fără ca să promoveze cultura poporului. Suntem convinși, că în curând și Excelența Voastră veți esperia, că acelea dispoziții în praeșă nu sunt executabile. Ținem în deosebi, că §-ul 3, care dispune că, în anumit caz elevul poate fi obligat a cercetă școala de toate zilele și în anul al 7-lea, nu are nici un rost. Dispozițiunea aceasta, după părerea noastră, nu poate să producă nici un rezultat și poate da numai ansă la nenumărate vexațiuni.

Trecând acum la acele dispozițiuni ale proiectului, cari se refer la *salarizarea învățătorilor*, cu bucurie salutăm nobila nizuință a Excelenței Voastre, ca să se îmbunătățească starea învățătorilor, pe cari cu drept cuvânt îi putem numi cei mai mari binefăcători ai omenimei. Și, deoarece ce nimeni nu poate negă, că ori-ce școală, al cărei temeiu este morala religioasă și patriotismul adevărat, implinește totodată o misiune a statului considerăm deplin justificate acele dispozițiuni ale proiectului, cari pun în vedere ajutorul de stat pentru școalele susținute de confesiuni.

Nu cunoaștem o pretensiune mai justă, de cât aceea, care cere, că statul să ajutore materialicește confesiunile, cari susțin școale. Suntem însă de părere,

că dispozițiunile proiectului referitoare la ajutorul de stat, nu sunt în consonanță cu scopul, ce trebuie să îl aibă în vedere acest ajutor. Pentru ajutorul oferit se cere preț. Și anume nu se cere aceea, ca prin asta școalele confesionale să devină mai perfecte, ceea-ce ar fi prea natural, ci în schimb pentru acest ajutor se pretinde jertfirea drepturilor firești ale confesiunilor, drepturi cari sunt asigurate chiar prin legile fundamentale ale țării.

Articolul de lege XX din 1848 în §-ul 3 enunță hotărât, că „toate trebuințele școlare și bisericești ale confesiunilor recipiate să se acopere din venitele statului“. Aceaș lege în §-ul 8 asigură totodată ortodocșilor răsăriteni dreptul de dispozițiune în afacerile lor școlare și bisericești, și în scopul acesta invită ministerul să convoace congresul bisericesc al confesiunii. Efluxul direct al acestei legi aci amintie este pe deoparte articolul de lege IX din 1868, care din nou asigură bisericii noastre dreptul de a dispune independent în afacerile sale școlare, pe de altă parte Statutul Organic al bisericii greco-orientale române din Ungaria și Transilvania, sancționat de Majestatea Sa, unde în punctul VIII din Dispozițiunile generale se zice: „Susatinsele părți organice ale metropoliei se vor îngriji de timpuriu de mijloacele intelectuale și materiale, cari se cer spre ajungerea scopurilor bisericești, școlare și fundatiionale; și încât nu li-ar succede a acoperi cheltuielile recerute nici în urma colectelor făcute în și afară de metropolie, întră atâta vor *recurge la stat după ajutor*“. Nexul e clar. Articolul de lege XX din 1848 dispune, că trebuințele școlare ale confesiunilor sunt a se acoperi din venitele statului, dar' tot atunci aceaș lege, cum și art. de lege IX. din 1868 asigură confesiunii noastre dreptul de a dispune independent în afacerile sale școlare.

Legile statului asigură deci confesiunii noastre ajutorul de stat pentru susținerea școalelor sale, dar' totodată asigură acestei confesiuni și dreptul de liberă dispozițiune în aceste școale. Legile fundamentale ale statului nostru nu pretind în schimbul ajutorului de stat jertfirea autonomiei noastre bisericești. Articollii de lege XX din 1898 și IX din 1868 sunt și astăzi în vigoare, proiectul de față nu scoate din vigoare nici o dispozițiune a acelor legi și astfel este evident, că acele dispozițiuni ale proiectului cari sunt în contrarietate cu dispozițiunile legilor susprovocate, trebuiesc schimbate în înțelesul acestor din urmă, căci altfel țara ajunge în acea imposibilă situațiune, că va avea legi în vigoare, cari stau în perfectă contrarietate una cu alta. Dreptul supremei inspecțiuni dă guvernului posibilitatea de a controlă școalele noastre, și dacă acestea nu vor corespunde chemării lor, guvernul poate să detragă ajutorul, ce îl va da, ori poate chiar să dispună închiderea lor. Ce scop au așadar acele dispozițiuni ale proiectului, cari în proporțiune cu ajutorul oferit vreau să știrbească drepturile noastre asigurate prin legile țării și vatămă astfel chiar și aceste legi fundamentale?

Exceptionăm faptul, că proiectul stabilește salariile învățătoarești în sumă egală pentru țara întregă, câtă vreme este în deoște cunoscut, că învățătorii dela sate și cei dela orașe trăesc în raporturi cu totul diferite și legislațiunea ar trebui să fie cu considerare la împrejurarea aceasta. Credem, că ar fi foarte just și cu scop, dacă pentru învățătorii din comunele mai mari, mai bogate, apoi pentru cei din centrele cercurilor administrative, pentru cei din orașe, salariile învățătoarești s'ar fixa în sume mai mari, de cât pentru cei din comunele mici și sărace. Nu numai deosebirea

condițiilor de trai indică procedura aceasta, ci în acest chip la stațiunile învățărești s'ar stabili un fel de gradațiune și pentru învățătorii din comunele mai mici; speranța avansării la vre-o stațiune mai bine dotată ar fi îndemnul cel mai potrivit la încordarea zelului, prin ce pe calea cea mai firească am creat între învățătorime posibilitatea nobilei concurențe, care poate să fie o mare binecuvântare pentru afacerile școlare. În cazul contrar învățătorul bun nici nu se dorește la stațiunile din orașe, căci în satul său modest cu aceeaș leafă poate să trăiască mai ușor, și astfel am lipsit învățătorimea noastră de îndemnul cel mai firesc al emulațiunii salutare.

Exelența Voastră Domnule Ministru!

Am terminat observările noastre, prin cari am relevat acele dispozițiuni ale proiectului de sub întrebare, pe cari noi excepționăm. Ca rezultat al acestor observări constatăm, că proiectul cestionat nu numai pedagogicește este o imposibilitate, ci dispozițiunile lui în deosebi vatămă adânc dreptul autonom al bisericeii noastre. Proiectul de sub întrebare în cea mai mare parte scoate afacerile școlare din cercul de competență al autorităților bisericești și prin scopul ce se pune instruirii limbii magiare face imposibil școalelor noastre să-și împlinească acea chemare pedagogică, pentru care confesiunea noastră își susține școalele sale. Cu adâncă părere de rău a trebuit să ne convingem, că am ajuns în astfel de situațiune, în cât factorii competenți ai bisericeii noastre vor fi necesități a supune unei serioase cercetări întrebarea, dacă între împrejurările create prin proiectul de sub întrebare, prin susținerea mai departe a școalelor noastre confesionale, cari și materialicește apasă deja greu asupra poporului nostru miser, facem ori ba vre-un serviciu bisericeii și patriei noastre?

Dar' înainte de ce ne-am hotări la acest pas de incalculabile urmări, în conștiința patriotismului nostru sincer și din considerare pentru interesele sfinte ale bisericeii noastre, cu încredere ne adresăm Exceleței Voastre și ferbinte Vă rugăm, ca proiectul de sub întrebare ori să-l retrageți cu desăvârșire, deoarece legile în vigoare ale patriei noastre dau înaltului guvern deplină putere de a controla școalele noastre și a le închide chiar, dacă acelea nu ar corăspunde cerințelor legii, ori, dacă retragerea proiectului ar întimpină greutăți, să fie schimbate dispozițiunile lui astfel, ca toate drepturile confesiunii noastre asigurate prin art. de lege XX din 1848, cum și prin Statutul organic sancționat de Maiestatea Sa pe temeiul art. de lege IX din 1868 să rămână nealterate. În ce privește ajutorul de stat, cerem executarea art. de lege XX din 1848, și în înțelesul acestei legi, nu mai puțin pe temeiul punctului VIII din dispozițiunile generale ale Statutului organic statului, respective înaltul guvern să ne pună la dispozițiune sumele necesare pentru dezvoltarea școalelor noastre în chip corăspunzător cerințelor moderne.

Exelența Voastră Domnule Ministru!

De-și în cele premergătoare am exhaustat observările noastre, cari se refer strâns la proiectul de sub întrebare, cu toate acestea credem a ne împlini o patriotică datorință, când în legătură cu aceasta atragem atențiunea bărbăaților de stat, cari de present conduc destinele patriei, asupra împrejurării, că și proiectul de lege despre care vorbim este unul dintre acele mijloace, prin cari se alterează pricipiile fundamentale ale pactului din 1867/8. O constatăm cu adâncă durere, căci

în tendința aceasta vedem slăbirea condițiilor de întărire și fericire a statului nostru, iar' noi deplin credincioși punctului de vedere al bărbăaților de stat din 1867/8, suntem convinși, că și fericirea noastră proprie este condiționată numai de la fericirea patriei noastre mult iubite.

Prea frumos exprimă această idee genialul și înaintea poporului nostru în vezi neuitatul baron Iosif Eötvös în opul său „Cestiunea naționalităților“. „Opt sute de ani locuitorii de diferite limbi ai acestei țeri s'au simțit cetățeni ai unei țeri, cari cu privire la limbă au rămas Slavi, Români, Germani, dar' pentru nici un moment n'au încetat a fi Ungari, și la cari cerbicia cu care au ținut la limba lor proprie, nici-odată n'a prim-înduit unitatea patriei, căci precum sub jugul turcesc de un veac și jumătate, astfel și mai târziu fie-care naționalitate numai în puterea și libertatea patriei comune a găsit garanța libertății sale proprii.“

Astfel propovăduiește poporului său baronul Iosif Eötvös, adevăr grăind, dar' puterea și libertatea patriei comune nu se poate întemeia pe prigonirea etnică a fiilor ei nemagiari, cari nici-odată în contra ei nu au păcătuit, cari sincer o iubesc, ci numai pe adevărata libertate, egalitate și frățietate. Aceasta a fost intențiunea legilor fundamentale din 1867/8 ceea-ce se adeverește pe deplin prin proiectele adresei către tron din 1861 și 1866. „Voim, ca întru cât se poate aceasta face fără dimicarea țerii și fără jertfirea independenței ei legale, toate pretensiunile naționale ale compatrioților nostri de altă naționalitate să fie asigurate prin legi“ — astfel glăsuiește adresa către tron a dietei din 1861, iar' în proiectul de adresă al lui Francisc Deák din 1866 se cuprind următoarele: „Maiestatea Sa să ne otêre puțința și privilegiul pentru regularea raporturilor noastre interne astfel, ca prin satisfacerea mulțămitoare, dreaptă și echitabilă a tuturor cetățenilor patriei noastre de ori-ce naționalitate și religiune țeara să devină iarăș puternică spre a putea fi stălp nelintit tronului și statului.“

(Va urma)

Influența lucrărilor religioase-morale din viața familiară asupra educațiunii copiilor

(Urmare)

II

Precum educațiunea în genere așa și creșterea religioasă-morală trebuie să-și iee începutul în familie. Părinții sunt instituiți educători ai copiilor de însuș Dumnezeu, care nu numai le-a poruncit ci tot odată a și sădit în inima lor un simț, ce-i indeamnă neintererupt de a se îngriji de creșterea acestora. Părinții, cari au cea mai puternică și mai binefăcătoare înfrința asupra educațiunii¹, au să pună adevărata temelie la cultura religioasă-morală a copiilor știut fiind, că tot, ce școala ar putea face mai târziu în privința aceasta, în rezultatul său este condiționat dela înfrinirea casei părintești asupra minții și voinții copilului.

Se naște însă întrebarea, cum să fie și cum are să purceadă casa părintească, pentru ca ea să producă în copil ideile religioase-morale și împreună cu acestea

¹ I. Popescu; *Pedagogia*, cit., pag. 352.

sentimentele și nizuințele nobile, necesare acelei temelii?

Raportul dintre copil și părinți duce pe copil la cunoașterea în parte a raportului, ce există între oameni și Dumnezeu, a ființii și însușirilor lui Dumnezeu — se înțelege, că numai dacă familia este cum se cade: membrii ei trăesc după prescripțiile religiei creștine, tata și mama se iubesc cu adevărat și au o corespunzătoare înțelepciune educativă. Această înțelepciune pretinde, ca între părinți de o parte și între părinți și ceilalți educatori de altă parte să domnească o armonie și conțelegere, ce are să se estindă asupra scopului și asupra mijloacelor educației. Ce privește deosebi pe părinți, ei au să se ajute împrumutat și nici unul să nu se creadă dispensat dela datorințele sale cu privire la educația pruncilor. De altmintrelea, pentru ca între părinți, precum și între aceștia și educatorii special însărcinați cu creșterea copiilor, să se poată stabili o conțelegere și armonie, e neapărat de lipsă, ca să se convorbească mai adeseori consultându-se împrumutat despre creșterea copiilor și îndreptându-și cu blândețe părerile greșite în privința aceasta². Unde sunt condițiunile atinse, acolo creșterea religioasă-morală a copiilor se îndeplinește de sine, fără a folosi deosebite mijloace metodice.

Copilul vine pe lume mai neajutorat ca ori ce ființă. Din primul moment al vieții sale, el este însă încunjurat, de iubirea părinților săi și cu deosebire de iubirea mamei, a cărei principală datorință este, ca să grijască de dezvoltarea corporală și spirituală a copilului. Ea îl ține curat, bine îmbrăcat și îl nutrește — și așa promovează dezvoltarea lui corporală. Neconținut îl agrăește, cu iubire și agrăirile ei, cari la început par fără nici un scop, sunt cele dintâiu mijloace pentru dezvoltarea spirituală a copilului. Copilul pe de o parte se întărește, pe de altă parte începe să gângăească, să priceapă și încunjurat de iubirea mamei se deșteaptă și vine la conștiința de sine³. Precum mama iubește pe copil ca pe o parte a ființii sale, așa și pruncul ajunge din ce în ce a cunoaște și a iubi pe mamă-sa ca pe o ființă, cu care îi stă viața în strinsă legătură. Din această iubire se naște încrederea, din ea alipirea cea mare a copilului către mama sa. Este deci ușor a înțelege pentru ce mamele pot avea atâta influință în educație⁴. Influența tatălui, asupra căruia încă trece iubirea și respectul copilului, este într-o atâta însămnată în educație, încât ajută și întregeste pe cea a mamei. Pe lângă blândeța, intimitatea și paciența mamei sunt indispensabile serioșitatea, stărnicia și energia tatălui, pentru ca dezvoltarea copilului să fie cât mai completă și omnilaterală⁵.

Pusă această bază în sufletul copilului, rădicarea minții și inimii lui la Dumnezeu este lucru ușor. Mama cu mâinile împreunate lângă fătul său sara și dimineața înaltă la ceriu rugăciuni ferbinti⁶. Sentimentele mamei se revarsă asupra copilului. Deși copilul nu știe cătră cine e îndreptată rugăciunea, totuși simte și el un fel de mișcare, în care mama se roagă și se închină Tatălui ceresc, care — ce e drept — e nevăzut, dar totuși e aproape, copilul îl simțește. Vin asupra familiei zile posomorâte și copilul după exemplul părinților își îndreaptă mânuțele și sufletul cătră atotbunul și prea înduratul Dumnezeu, care nu ne trece cu vederea și nu ne părătește. Momentele de bucurie încă dau îndemm la rugăciune, și ceea ce copilul a simțit la început, fără să știe și să-și poată da samă de ce a simțit, cu timpul i-se prezentează tot mai lămurit, anume că: Tatăl cel ceresc grijește de oameni întocmai ca mama și tata de copii, dar acel Tată trebuie să fie mai mare și mai puternic decât or care tată pământesc. Astfel se deșteaptă în copil sentimentul de atârnare, așa se naște încrederea, datorința de mulțămire cătră Dumnezeu și alte virtuți, cari sunt baza vieții noastre religioase și pe cari părinții prin cuvânt și exemplu le desvoaltă și completează ulterior. Prin cuvânt o vor face la început spunând copilului, că Dumnezeu, Tatăl cel ceresc, este dela carele sunt toate, căruia avem să-i mulțămim pentru tot binele, și dela carele avem să așteptăm și de aci înainte cele bune. Prin esemplu se va influința în mod binefăcător asupra religiosității copilului arătându-i-se părinții însuși pătrunși de pietate, reverință, încredere și mulțămire către Dumnezeu. Mai târziu după ce cercul esperințelor copilului s'au mai lărgit, ideea despre Dumnezeu se poate lămuri și completa în spiritul lui din ce în ce mai mult prin contemplațiuni religioase despre natură și fenomenele ei și despre momente mai însămnate din viața de toate zilele și mai ales din viața bisericii (Crăciunul cu obiceiurile lui, etc.), prin cari se arată mărimea, puterea, înțelepciunea și purtarea de grija a lui Dumnezeu. Pe langa astfel de contemplațiuni copilul este de a se deprinde a cugetă cât mai des la Dumnezeu și a se rugă singur mulțămind pentru binefăcările primite și cerând ajutorul Celui prea înalt în toate întreprinderile sale. Prin asemenea contemplațiuni incolțeste în inima copilului ceea ce se numește „frica Domnului“, prima piatră fundamentală pentru ulterioara clădire a religiosității⁷.

(Va urma)

² I. Popescu: *Pedagogia*, cit. pag. 359.

³ F. Herm. Kahle: *Allgemeine Erziehungs- und Unterrichtslehre*, Breslau, 1900, pag. 72.

⁴ Vezi în privința aceasta: Samuel Smiles, *Der Charakter* Leipzig. Ediția Reclam, pag. 31—60.

⁵ I. Popescu: *Pedagogia* cit., pag. 358, și F. Herm. Kahle, op. cit., pag. 75.

⁶ În stadiile cele dintâie ale dezvoltării spirituale, copilul să stee numai ca martor la rugăciune, și să nu i-se impună a învăța și recita rugăciuni, pentru dânsul fără înțeles, căci prin aceea ar deveni superficial și puțin simțitor tocmai în lucrul cel mai însămnat al religiei. (I Popescu, *Pedagogia* cit., pag. 356).

⁷ I. Popescu: *Pedagogia* cit., pag. 356.

Proiectul de lege

referitor la modificarea articolului de lege XXXVIII din 1868 și a articolului de lege XXVIII din 1876.

(Urmare)

§. 62. După primire elevul numai pe cale disciplinară poate fi eliminat din institut. Eliminarea poate să sune: a) numai pentru institutul, în care a fost primit, b) pentru toate institutele analoge din patrie; c) pentru toate institutele de orice natură din patrie.

În cele două cazuri din urmă setința disciplinară este a se trimite ministrului de culte și instrucție și din partea institutelor confesionale, pentru-ca să o publice și execute, după aprobare.

Regulele disciplinare și peste tot ordinea disciplinară și de studii o stabilește în cadrele legale ministrul de culte și instrucție, respective autoritatea supremă confesională a pedagogiei, — pe calea ordinațiunii. Autoritatea confesională are să înainteze statutul acestor ministrului de culte și instrucțiune.

§. 63. Studii obligate în pedagogiile pentru învățători și învățătoare sunt următoarele: 1. Religia și morala, 2. pedagogia, anume: viața trupească, viața sufletească, instrucția în școala populară și metodică, istoria educațiunii, organizarea instrucției populare în patrie; 3. propunerea practică; 4. limbă și literatura magiară; 5. istoria Ungariei și geografia universală; 6. constituția patriei ungare; 7. geografia ungară; 8. matematica; 9. istoria naturală și chimia; 10. fizica; 11. agronomia (economia de casă); 12. muzica și cântarea; 13. desemn și caligrafie; 14. lucru de mână; 15. gimnastică estinsă în pedagogiile de elevi și asupra dării la țel cu pușca, jocul, și 16. în institute în cari limba de propunere e cea magiară, limba germană ori o altă limbă din patrie, iar în institute cu limbă de propunere nemagiară limba respectivă maternă.

În institute cu limbă de propunere magiară, amăsurat trebuinței, se va mai putea propune vreo limbă din țeară însă nu ca obiect obligat de studiu.

De la studierea obiectelor obligate nu poate fi dispensat nimeni pentru todeauna. Pe timp anumit, care însă să nu treacă peste trei luni, poate să de dispensare corpul profesoral din motive sanitare trecătoare, dar numai cu privire la obiectele înșirate sub punct 12—15. Numărul oarelor de studiu de pe săptămână poate să fie pentru elevi 30, cu obiectele extraordinare cel mult 32.

§. 64. În pedagogiile pentru învățători și învățătoare, înființate și susținute din partea statului, a comunei, societăților, ori privaților, toate obiectele obligate au să fie predate în limba magiară.

Limba de propunere în pedagogiile confesionale o stabilește respectiva autoritate, dar chiar și în acestea, dacă limba de propunere nu e cea magiară, sunt a se preda în limba magiară: limba și literatura magiară, istoria, geografia și constituția Ungariei, cari formează obiecte de examinare la examenul de calificare cel puțin în atâtea ore pe săptămână, în câte se predau la pedagogiile de stat.

§. 65. Planul de învățământ pentru pedagogiile înființate și susținute de stat, comune, societăți și privați îl stabilește ministrul de culte și instrucțiune, pentru cele confesionale competența autoritate bisericască. În pedagogiile confesionale studiile ordinare înșirate în §-ul 63 al legii acestora sunt a se propune cel puțin în măsura, în care a dispus ministrul de

culte și instrucțiune să se propună în institutele de stat. Respectiva autoritate bisericască arată ministrului de culte și instrucție planul stabilit, manualele întrebunțate, mai departe cărțile folosite și mijloacele de învățământ întrebunțate în jurul învățării literaturii magiare, a istoriei și geografiei, din caz în caz, eventual la cerere, ori și când. Ministrul apoi le examinează toate din punctul de vedere dacă nu conțin *învățători contrare statului, constituțiunii și legilor.*

Iar dacă se găsesc de acestea, ministrul de culte și instrucțiune are dreptul și datorința să oprească întrebunțarea, în caz de necesitate să dispună confiscarea, și darea în judecată, pe calea ordinară a legii.

§. 66. În pedagogiile de stat pentru învățători și învățătoare, se îngrijește autoritatea confesională de instruirea elevilor în religie și morala. Profesorul de religie, designat din partea competenței autorității supreme bisericesti și aprobat de către ministrul de culte și instrucție, primește remunerație dela stat. Profesorul de religie are să propună religia și morala într'un local al institutului, și să se supună ordinii generale din institut, cum și ordinii de casă.

În pedagogiile confesionale pentru învățători și învățătoare, instrucția din religie și morala este a se reduce la anumite oare, în cari cei de altă confesiune primesc instrucția în religie și morala, sub supravegherea și în urma îngrijirii propriei lor confesiuni.

§. 67. Fic-care pedagogie de învățători și învățătoare stă sub nemijlocita conducere a directorului, care: a) execută legile și ordinațiunile referitoare la pedagogii; b) e reprezentantul institutului față de autorități, părinți, epitropi cum peste tot față de public; c) e președintele corpului profesoral; d) e conducătorul afacerilor de cancelarie ale institutului; e) exerciază controlă asupra ordinii disciplinare și de studiu în institut, fiind în prima linie responsabil; f) împarte obiectele de studiu între membrii corpului profesoral și numește suplenți și g) e conducătorul și administratorul responsabil al internatului.

§. 68. În pedagogiile pentru învățători și învățătoare corpul profesoral se compune, afară de profesorul de religie, din șapte persoane, întră cari e și directorul, și din învățătorul dela școala de aplicație. Dintre cei șapte profesori cinci trebuie să fie (întră ei și directorul) profesori ordinari, iar doi pot fi ajutători (suplinitori).

În pedagogiile de stat pentru învățători și învățătoare directorul nu poate avea mai mult decât 10 oare, profesorii ordinari și suplinitori câte 18 pe săptămână, iar învățătorul dela școala de aplicație numai atâtea câte sunt prescrise pentru școala populară, excepționându-se suplinirea altora, care nu poate dură peste o lună. Pentru aceea ce trece peste acest număr de oare săptămânale se compută profesorilor o remunerație separată, stabilită prin un statut. Directorii și profesorii pot să fie reprezentanți la comitat, oraș, comună, biserică, dar o funcție dotată cu salariu ori aplicare ordinară în oficiu nu pot accepta. Pentru a primi o astfel de ocupațiune laterală, care nu-i împedecă în împlinirea chemării de profesori, dă ministrul de culte și instrucțiune permisiunea din caz în caz.

§. 69. Toate agendele spirituale oficioase și de ordine de casă le împlinește în pedagogiile de stat pentru învățatori și învățătoare directorul, împreună cu corpul profesoral, și tot așa și afacerile disciplinare ale elevilor, în instanța primă.

§. 70. Ca directori și profesori de pedagogie pot fi aplicați numai astfel de cetățeni ungari de stat, cari:

a) au cvalificația de profesori pentru pedagogii, cvalificație regulată din partea ministrului de culte și instrucție prin ordonanță.

b) au cvalificație de profesori pentru școale medii, și cel puțin praxă de un an ca profesori suplinitori la o pedagogie;

c) după câștigarea unui testimoniu de maturitate dela școala medie au terminat studiile de cel puțin patru ani la vre-o școală superioară, și au făcut cu succes esamenele cerute;

d) în fine, la pedagogiile de fete aceia, cari au cvalificație de profesori la școalele civile și au făcut praxă de cel puțin doi ani la vre-o școală publică.

La pedagogiile de stat pot fi aplicați numai profesori cu cvalificația de sub a) și b). Cvalificațiunea de sub punctele a)—d) este a se vedea cu atestate date din partea autorităților institutelor din patrie. Documente aduse din străinătate vor fi luate în considerare numai după nostrificare.

§. 71. În contra directorului și a profesorilor dela pedagogiile de stat are loc procedura disciplinară: 1. când respectivul își neglișă ori vatămă datorințele; 2. când manifestă o purtare scandaloasă morală; 3. când activitatea sa e contrară statului.

Pedepsele disciplinare sunt: a) înfruntarea, b) pedeapsă în bani până la 10% din salar, și c) amovare. În legătură cu cele două pedepse prime poate să urmeze permutarea la un alt institut, pe spesele proprii, ceea-ce poate fi aplicat și ca pedeapsă independentă disciplinară. Perderea oficiului aduce cu sine și perderea salarului, a penziunii și a tuturor favorurilor avute, ori pe cari le putea avea respectivul. Cu privire la familie, ministrul de culte și instrucție poate ameliora sentința referitoare la amovare în privința penziei, dar numai până la a treia parte din aceea-ce i-ar fi competat respectivului ca penzie după anii de serviciu, amăsurat legii pentru penziuni.

Cu privire la profesorii, cari fără vina lor au ajuns în stare de incapacitate pentru purtarea agendelor, dispune legea despre penziuni. Stabilirea incapacității de muncă se face după normele din procedura stabilită pentru cazurile disciplinare.

§. 72. În pedagogiile de stat pentru învățători și învățătoare cercetarea disciplinară o efectuește o comisiune numită în scopul acesta, al cărei prezident este inspectorul de școale ori substitutul său, iar membrii pe jumătate funcționari ai ministerului de culte și instrucție, pe jumătate profesori ai institutului. Pe baza acestei cercetări aduce sentință disciplinară ministrul de culte și instrucție. Deodată cu ordonarea cercetării disciplinare, ori și în cursul acesteia, ministrul poate să suspendeze din post pe respectivul. În cazul, că punerea sub acuzare a fost decretată cu putere de lege pentru vre-o crimă, ori delict izvorit din râvnă de câștig, suspendarea este a se ordona totdeauna. În cazuri de alte acțiuni punibile, ordonarea suspendării urmează amăsurat împrejurărilor. Amănuntele procedurii disciplinare le stabilește ministrul de culte și instrucție prin ordonanță, și tot ministrul stabilește prin statut cercul mai restrins disciplinar, care compete directorului față de profesori și învățătorii dela școalele de aplicație, cu privire la susținerea ordinii și a disciplinei în institut.

§. 73. Directorul, profesorul, ori învățătorul dela școala de aplicație, amovat din post în urma procedurii disciplinare, nu poate fi aplicat șese ani dela amovare la nici un institut de creștere. Iar' directorul, profesorul, învățătorul dela școala de aplicație, care pe cale disciplinară și-a perdut postul de două-ori,

nu mai poate fi aplicat de loc la nici un institut de creștere.

§. 74. Normele disciplinare pentru profesorii de la pedagogiile confesionale de învățători și învățătoare le stabilește autoritatea supremă bisericească, fiind datoare a le prezenta ministrului de culte și instrucție.

§. 75. Examenul de cvalificație pentru învățătorii dela școalele elementare populare se dă la pedagogiile de învățători și învățătoare de ori-ce caracter în două forme separate, ca două examene speciale, cari se întregesc. Aceste două examene sunt;

a) examenul fundamental, care stă în legătură cu terminarea studiilor pedagogice și cuprinde în sine mai ales obiectele referitoare la educația generală;

b) examenul special de cvalificație, care servește mai ales spre constatarea cvalificațiunei în sens mai restrins, a capacității învățătorului de a propune și instrua. Ambele exemene sunt publice.

§. 76. Examenul fundamental pot să dea acei candidați, cari au terminat cu succes cele patru cursuri ale pedagogiei. Acel examen fundamental se ține la finea cursului al patrulea, cu eludarea examenului de clasă și ordinea în care are să se țină la fie-care pedagogie de învățători ori învățătoare de ori-ce caracter, o stabilește ministrul de culte și instrucție. Pentru examenul fundamental nu să plătesc taxe.

§. 77. Examenul fundamental se face la pedagogiile confesionale de învățători și învățătoare în fie-care an, sub presiul competentului inspector reg. de școale, ori al substitutului său numit din partea ministrului de culte și instrucție, în fața corpului profesoral de la respectivul institut.

La examenele fundamentale ținute la pedagogiile confesionale pentru învățători și învățătoare ministrul de culte și instrucție trimite în fie-care an câte un reprezentant guvernial din care motiv respectiva autoritate supremă are să comunice cel puțin cu o lună mai înainte ministrului termiul ținerii examenelor.

Trimisul reprezentant al guvernului nu are nici un drept de dispunere, dar' are să poarte de grijă, ca dispozițiunile legii de față și cele din instrucțiunea ce o va da ministrul cu privire la examene, să fie respectate. În scopul acesta,

a) examinează lucrurile scripturistice, gătite pentru examenul fundamental pedagogic;

b) e prezent la examenul verbal și are dreptul să pună elevilor întrebări din fie-care studiu;

c) se convinge, dacă candidații la învățătorie au capacitatea de a instrui limba magiară, în vorbire și scriere;

d) ia parte la toate consultările corpului examinator, în cari se stabilește rezultatul examenului scripturistic și verbal;

e) face raport amănunțit ministrului despre experiențele câștigate și despre procedura observată din partea sa.

Dacă reprezentantul guvernului vine în cursul examenului la convingerea, că legea și instrucția pentru examene nu e respectată, va cere să se treacă la protocol constatarea sa, iar' ministrului va face raport special. În cazul acesta testimoniile candidaților, cari au fost supuși examinării au să fie reținute până la deciderea ce o va da ministrul.

Ministrul provoacă autoritatea supremă respectivă se cerceteze afacerea. Autoritatea supremă are să înceapă numai decât cercetarea, și dacă în cursul ei se constată, că de fapt s'a comis ilegalitate ori s'au desconsiderat normele, are să suprima estradarea ates-

tatorilor despre facerea examenului fundamental, și să facă raport despre aceasta ministrului de culte și instrucțiune. Iar dacă în cursul cercetării nu s'a putut constata nici o ilegalitate ori vătămare de norme, face raport ministrului de culte și instrucțiune despre procedura sa, înaintându-i toate actele, și cu consentimentul ministrului dispune estradarea atestatoarelor.

§. 78. Elevilor *privati* de la pedagogiile pentru învățători și învățătoare, cari corăspund condițiilor de primire din §-ul 58, în cazuri de spețială considerație dă concesiune pentru a face examen de clasă (curs) autoritatea respectivei pedagogii, — la pedagogiile de stat copul profesoral cu consentimentul inspectorului reg. de școale — dar' pentru facerea examenului fundamental și spețial de calificăție, la institute confesionale, ministrul de culte și instrucție cu invoirea respectivei autorități supreme confesionale.

§. 79. Atestatul subscris și de reprezentantul guvernului, despre facerea examenului fundamental pedagogic, care are să fie dresat în limba oficioasă a statului, dar' la dorință poate a i-se dee și o traducere în limba de propunere a respectivei pedagogii, dă îndreptățire candidatului de învățătorie la ocuparea *in mod provisoriu* a unui post de învățător la școala poporală elementară, durata provisoratului însă nu poate fi mai lungă de cât cel mult doi ani. Susținătorii de școale nu pot aplică pe un astfel de candidat de două-ori după oaltă nici chiar în mod provisor.

§. 80. În postul de învățător (ori învățătoare) odinar la o școală elementară poporală de ori-ce caracter, poate fi aplicată, respective aleasă, în viitor numai o astfel de persoană, care a dat examenul spețial de calificăție în fața unei comisii examinatoare de stat, și pe baza aceluia primit a diplomă de învățător, și care și poate dovedi cetățenia de stat ungar. Numai învățătorii astfel instituiți pot fi primiți între membrii institutului regnicolar de penziune.

Scopul examenului spețial de calificăție în fața organelor statului, este stabilirea în sens strict a capacității învățătorului, a destoiniciei sale în a propune și instrua. *Limba de examinare e cea magiară*, și întră studiile din cari se face examenul este a se luă, pe lângă pedagogie și metodică, încă: limba și literatura magiară, istoria patriei, geografia și constituția patriei. Candidatul care a făcut cursurile într-o pedagogie cu limba de propunere nemagiară poate să facă examenul spețial de calificăție din pedagogie și metodică, din exerciții practice, — fără a fi aci înțeleasă praxa în propunerea limbii magiare, — și în limba de propunere a respectivului institut. În diploma de învățător, care este a se da în limba oficioasă a statului, vine trecută și nota ce a primit-o respectivul la examenul fundamental din religie și morală. Examenul spețial de calificăție pedagogică e scutit de taxe.

§. 81. Ministrul de culte și instrucție compune pentru fie care pedagogie de învățători și învățătoare care corăspunde dispozițiilor acestei legi, câte o *comisiune de stat* pentru examenele spețiale de calificăție pedagogică, și stabilește prin ordonanță organizarea acestor comisii.

Președintele comisunii de stat pentru examenele speciale de calificăție pedagogică la pedagogiile de stat pentru învățători și învățătoare o inspectorul regesc de școale al respectivului cerc, ori substitutul său, delegat din partea ministrului de culte și instrucțiune. Pe membrii comisunii îi numește tot ministrul

de culte și instrucție, luându-i din șirul directorilor și profesorilor de la pedagogiile pentru învățători ori învățătoare, din șirul inspectorilor de școale, dintre învățătorii mai distinși dela școalele poporale, și alți oameni de specialitate.

La pedagogiile confesionale pentru învățători ori învățătoare comisiunea aceasta se compune din un prezident numit de cătră ministrul de culte și instrucțiune, după ascultarea respectivei autorități supreme confesionale, eventual din substitul său, și din membrii (comisari de specialitate) numiți în același chip din partea ministrului, apoi din membrii anunțați ministrului din partea respectivei autorități confesionale și aprobați de ministru. Aprobarea membrilor anunțați din partea autorității confesionale ministrul o poate denegă numai în cazul când sunt temeri motivate, că activitatea lor poate fi îngrijitoare din punctul de vedere al statului, ori când membrul anunțat nu posede cel puțin calificăția prescrișă în §-ul 70. Membrii numiți din partea ministrului pentru o pedagogie confesională trebuie să aparțină, după putință, respectivei confesii. Din membrii numiți și aprobați, prezidentul, eventual substitutul său formează comisiunea examinatoare astfel, că în ea să fie reprezentați în mod egal membrii numiți de ministru și cei designați din partea autorității confesionale.

Protocolul de examinare și diploma vine subscrisă de toți membrii comisunii. Dacă prezidentul comisunii constată, că la procedura de examinare s'a făcut abatere dela cerințele legii, ori vre o iregularitate, sau vede că candidatul nu posedă limba magiară în măsură de a o putea instrua: poate să suspendeze estradare diplomei prin negarea subscrierii sale și are să roage pe ministrul, ca pe respectivul candidat să l trimită în fața unei nouă comisii de examinare.

§. 82. La examenul spețial de calificăție pot să s; anunț; toți candidații, cari au dat examenul fundamental pedagogic la vre-o pedagogie din patrie cu bun succes și au fost aplicați la vre-o școală publică poporală ca candidați de învățători unul, ori cel mult doi ani. Imprejurare pe care o pot dovedi cu certificat oficios dela respectiva autoritate școlară. Mai departe aceia, cari după facerea examenului fundamental pedagogic au fost aplicați ca învățători privati, ori educatori, și elevii lor au dat pe baza §-lui 4 din legea aceasta examen la vre-o școală publică elementară poporală, și despre aceasta pot produce atestat autentic. În fine aceia, cari au primit concesiune dela ministrul de culte și instrucție, pe baza §-lui 80 al legi de față. După doi ani poate să dee ministrul, în cazuri de spețială considerare, concesiune pentru facerea (de nou) a examenului spețial de calificăție. Candidatul care a căzut de două-ori la examenul spețial de calificăție, nu mai e admis la examen.

§. 83. Dispozițiunile cuprinse în §§-ii 75—77 și 79—82 intră în vigoare la patru ani dela promulgarea legii acesteia. Dar' chiar și până atunci, nu poate căștiga nimeni diplomă de învățător și nu poate fi aplicat nici ca învățător provizor dacă nu cunoaște limba magiară în vorbire și scriere, în măsură, ca să o poată instrua cu succes coresponzător în școala poporală, și dacă nu-și doate dovedi cetățenia ungară. Tot așa, până la intrarea în viață a dispozițiilor cuprinse în §§-ii 75—77 și 79—82, la toate pedagogiile pentru învățători și învățătoare, la cari limba de propunere nu e cea magiară, examenele anuale și de calificăție se vor face în prezența și cu conlucrarea inspectorului regesc de școale ori a substitutului său numit din partea ministrului de instrucție, care va

subscrie diplomele de calificare și le va estrada numai în cazul, că candidatul posedă limba magiară în măsură de a putea propune în ea. În contra denegării din partea inspectorului reg. de școli candidatul poate înainta recurs cel mult în 30 de zile, socotite dela ziua facerii examenului, la ministrul de culte și instrucțiune, care în cazul acesta examinează de nou pe candidatul prin o comisiune de trei. — numită din partea sa. Dacă comisiunea aceasta găsește că candidatul posedă limba magiară în măsură de sus, i-se va estrada diplomă numai de cât. Verdictul comisiunii vine notat pe diplomă.

(Va urma)

Varietăți

Parastas. Ieri, Sâmbătă la 6/19 Octomvrie, a avut loc în biserica catedrală parastas pentru odihna sufletului repozatei *Împărătese și Regine Elisabeta*. La parastas a azistat tinerimea studiosă dela toate școlile din loc diimpună cu învățătorii și profesorii ei. *Fie-i țărina ușoară!*

Mulțămită publică. Pentru zidirea Mănăstirii din „Valea Godinova“ în urma frumoasei cuvântări rostite de Sântia Sa părintele Avram Corcea din Coșteiu, zelosul învățător Patrachie Râmneanțu ne-a colectat suma de 91 cor. 70 fil. și anume: dela sânta biserică 20 cor., Sântia Sa părintele Avram Corcea 20 cor., Patrachie Râmneanțu învățător 5 cor., Silvia Dona învățătoare 2 cor., Nicolae Corcea 10 cor., dela mai mulți 34 cor. 70 fil. — Din Boeșa Montană: George Perian 25 cor., N. N. 10 cor., Tănăsie Cădia 10 cor., Din Călnic: Moise Potrică 10 cor. — Din Cadar: Ilustritatea Sa d-l Baron de Cadar cu Baronesa Duca din incidentul sântirii bisericii și a criptei familiare, ne-a donat pe seama mănăstirii 20 cor. Rugăm pe Dumnezeu, ca și aceste daruri să fie bine primite înaintea Lui. *Macarie Gușca*, ierodiacon.

În editura Tipografiei și Librăriei diecezane din Caransebeș a apărut „**CALENDARIUL ROMÂNULUI pe anul comun dela Christos 1905**“. Prețul 50 bani (25 cr.) Pe lângă *partea calendaristică*, însoțită de *Povește economice*, *Prevestirea timpului*, și *Notițe*, Calendarul conține: *Cronologia*, *Genealogiile caselor domnitoare*, *Tabela taxelor de poștă și telegraf*, apoi *Șematismul diecezei Caransebeșului* având în frunte o biografie cu portret a Prea Sântitului Domn Episcop *Nicolae Popea*. *Partea literară* cuprinde: *Din ale neamului nostru* (urmare din anul trecut); *Mihail Popoviciu* (cu portret); *Stefan cel Mare*; *Legende despre Stefan cel Mare*; *Sărbătoare* (schiță); *Coriolan Bredicean* (cu portret); *Viața în Albania*; *Biserica catedrală din Caransebeș* (cu icoană); *Dimitrie Brumariu* (cu portret); *Cei doi frați*; *Datini*, din

cari izvoarește sărăcia la poporul român, și combaterea lor; *Trăila Stroiescu* (cu portret); *Rozuna Doamna florilor* (poveste); *Prânzul. Partea economică* cuprinde: *Creșterea vitelor*; *Despre darurile urzicilor*. Urmează apoi *Sfaturi*, *Casa orașului din Caransebeș*, *Poezii*, *Felurimi*, *Consemnarea târgurilor din Ungaria și Ardeal*. *Anunțe*.

Concurse

Pentru ocuparea definitivă a postului de învățătoare la școala confesională gr. or. rom. din **Șipet**, se escrie concurs cu termîn de recurgere de 30 de zile dela prima publicare în Foaia Diecezană.

Emolumintele împreunate cu acest post sunt:

1. Salar în banii gata 400 cor.
2. Pentru scripturistică 10 cor.
3. Pentru conferință și adunarea generală 20 cor.
4. Lemne pentru învățătoare 10 metri sau 45 cor.
5. 7 Hliltri de grâu socotit în bani 98 cor.
6. 7 Hliltri de cucuruz socotit în bani 49 cor.
7. 2 jugere de pământ 40 cor. și
8. Cortel liber. Pentru servii prestare înainte

în alte comune, comuna bisericească nu acordă nici un emolument.

Recursele pentru acest post adresate comitetului parohial din Șipet să se înainteze oficiului protopresbiteral în Buziaș. Invețătoarea se îndatorează a cercetă regulat s. biserică în dumineci și sărbători.

Șipet din sedința comitetului parohial ținută la 17. Octomvrie 1904. 1—3 [62]

Teodor Cioloca

președ. com. parohial.

În conțelegere cu Prea O. Doinn protopresbiter tractual *Ioan Pepa*.

Pe baza încuviințării Ven. Consistor diecezan ddtto 31 Iulie Nr. 2627 B. ex 1904, se escrie de nou concurs pentru ocuparea postului de capelan la parohia de cl. III din **Ciorda**, protopresbiteratul Bisericii-albe, pe lângă neputinciosul preot Nicolae Otonoga cu termîn de recurgere de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia Diecezană“.

Emolumentele:

1. 1/2 din sesiunea parohială constătătoare din 32 jugere pământ.
2. Un intravilan de 600□, de prezinte fără casă parohială.
3. 1/2 din venitele stolare uzitate.
4. 1/2 din grădina estravilană (vărzarie).
5. Încă un estravilan de 200□ st.

Doritorii de a ocupa acest post sunt avisați a-și trimite recursurile lor, instruate conform regulamentului pentru parohii și adresate comitetului parohial din Ciorda Oficiului protopresbiteral din lam.

Tot odată sunt poftiți a se presenta în vre-o sărbătoare în sânta biserică spre a-și arăta desteritatea în cântare și oratorie, dar aceasta numai cu prealabila încuviințare a presbiterului tractual; însă nici de cum în ziua de alegere.

Dat din sedința comitetului parohial ținută la 28 Octomvrie 1904. 1—3 [63]

Meilă Moisë Nicolae Otonoga Aureliu Novac
președ com par. preot. not. com. par.

În conțelegere cu Oficiul protopresbiteral.

Pe baza ordinațiunii Ven. Consistor ddto 22 Martie 1604 Nr. 4432 B ex 1903 se escrie concurs pentru ocuparea postului de paroh în parohia de cl. I din comuna **Ramna**, protopresbiteratul Bocșa-montană, cu termen de recurgere de 30 zile dela prima publicare în „Foaia Diecesană“.

Emolumentele sunt:

1. 2 sesiuni parohiale.
2. Birul și stola uzată.

Doritorii de a ocupa acest post de paroh să-și substearnă petițiunile instruate conform Statutului organic și regulamentului pentru parohii P. On. Oficiu protopresbiteral în Bocșa-montană, adresate comitetului parohial din Ramna.

Recurenții sunt poftiți a se prezenta în vreo Duminică sau sărbătoare în s. biserică cu știrea P. On. D. Protopresbiter spre a-și arăta desteritatea în oratorie și cântarea bisericească.

Ramna din ședința comitetului parohial, ținută în 10/23 Octomvrie 1904. 3—3 [61]

Ioan Pincu

adm. par. președ. comit. par.

În conțelegere cu mine: *Maxim Popovicu* protopresbiter.

Romul Ancușa

not. com. par.

Pentru întregirea postului de învățător la școala confesională gr. ort. română din **Brazova**, protopresbiteratul Făget, se escrie concurs cu termen de 30 de zile de recurgere dela prima publicare pe lângă următoarele emolumente:

1. Salarul învățătoresc 600 cor.
2. Conferința învățătorescă 6 cor.
3. Scripturistica învățătorului 6 cor.
4. 10 metri de lemn pe sama învățătorului, și 10 metri pentru sala de învățământ, care comuna are a le cumpăra, și a le aduce gratuit în curtea școalei.

5. Cvarțir liber, grajd, cămară, precum și grădina de legumi de $\frac{1}{2}$ juger.

6. Două jugere de pământ arător, pentru care are a solvi învățătorul sf. bisericii 30 cor. și care pământ aduce un venit minimum 80—100 cor. (Darea reg. după pământ o solvește st. biserică).

Alesul învățător este îndătorat, pe lângă purtarea cantoratului în și afară de biserică, a purta și scripturistica în comitetul și sinodul parohial și a compune socotelele cultului.

Pentru servii prestare înainte de ocuparea acestui post, comuna bisericească nu acoardă alesului nici un fel de emolument.

Doritorii de a ocupa acest post, au a-și așterne petițiunile instruate conform normelor din vigoare, în termenul deschis la Prea Onoratul Oficiu protopresbiteral a tractului Făget, și numai cu prealabila încuviințare a P. On. Oficiu ppresbiteral are a se prezenta în comună.

Totodată se obsearvă, că cei-ce posed mai puțin de 2—3 clase gimnaziale sau civile, nu pot recurge la postul învățătoresc ne fiind luați în candidație.

Comitetul parohial dorește, ca recurenții să se presinte în vre-o duminică sau sărbătoare în sf. biserică spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic.

Brazova, din ședința comitetului parohial, ținută la 16/29 Octombrie 1904. 3—3 [60]

Ioan Alesandrescu,

preot ca președ. com. parohial.

George Tittel,

not. subst. al comit. parohial

În conțelegere cu mine: *Sebastian Olariu*, ppresbiter.

În **Librăria diecesană din Caransebeș**

se primește

Un învățăcel

din familie bună și care are cel puțin **3 clase gimnaziale ori civile.**

Administrația

Librăriei și Tipografiei diecezane Caransebeș.

Senegin cotra tusei, răgușelii, durerii de piept, ofitei, tusei măgărești, catarului astmei, greutății de respirat, lungoarei și tusei seci. **Vindecă sigur și repede.** Prețul **1 cor. 20 fil. și 2 cor.**

Capsic unsoare. Contra durerii de oase, podagrei reumatismului, recelelor, durerilor de cap, dinți și nervi, precum și scrintiturilor. Cele mai îmbătrânite boale le vindecă. Prețul **1 cor. 20 fil. și 2 cor.**

Centarin. Contra morburilor de stomac, precum lipsa de apetit, mistuirea rea, catarul și aprinderea de stomach, greața și vomarea, sgârciurile cele mai grele. Leac sigur. Folosese și la curățirea sângelui. Prețul **1 cor. 20 fil. și 2 cor.**

Kaljodsarsaparil. Mijloc escelent pentru curățirea sângelui la sifilis, morburile tinerețelor **1 sticlă 2 cor.**

Laxbonbons. Închiderea scaunului e cauza diferitelor morburi, precum, palpitarea de inimă, amețeli, dureri de cap și altele. Deci cine suferă de încheierea scaunului numai de cât se comandeză **Laxbonbons** zacharele purgative, plăcute și dulci la luat. Prețul **1 cor.**

Chemicale, droguc, legături și bandagerie chirurgice. Instrucție pentru prepararea diferitelor vinarsuri, liqueruri, rum și altele. Teuri russice, Parfumuri, săpunuri, crem escelent pentru față și mâni. Articoli cosmetice, oleu pentru păr, Esență pentru picatul și întărirea părului. Apa de gură și dinți pe cum și prav. Ori ce fel de articlu din bransă. Toate foarte ieftine. Faceți întrebare și Vă veți convinge.

10—10 [47]

Cornel Demeter,

apotecar în Szászváros piața școalei Nr. 45